

МАРИЈА КЛЕУТ

ДЕСЕТО КОЛО АНТОЛОГИЈСКЕ ЕДИЦИЈЕ „ДЕСЕТ ВЕКОВА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ”

Иако не припадам љубитељима јубиларних прослава књижевних послова које се (те прославе) изражавају нумерички, ипак бих хтела да поменем да је наша Антологијска едиција досегла бројку од 100 књига, ону коју је Едиција *Српска књижевност у 100 књига* имала у свом наслову и у својој концепцији. Знатне су разлике између ове две едиције, али има и неког континуитета. Осим намере да се прикаже целовит развој српске књижевности заједничка је обема едицијама и њихова везаност за Матицу српску, којој су ови напори у опису посла. Старија едиција корисно је послужила да се избегну мане у новијој едицији, а та новија едиција имала је обавезу да прати савремена достигнућа науке о књижевности: књижевноисторијска, књижевнотеоријска, интерпретативна и критичка. Како је та обавеза испуњена одговор је на питање које, чини ми се, чека свог аутора, храброг, истрајног и стрпљивог да бар прелиста сто књига из Едиције *Десет векова српске књижевности*. Тај будући аутор не би морао да се позабави свим досад изашлим књигама, али би добро било да се размотри неки од могућих аспеката развоја српске књижевности: епоха, стилски комплекс, жанр, поетски језик, утицаји и прожимања итд., итд.

Пошто се не кандидујем за место таквог аутора, усудила бих се само да кажем следеће. Показало се, а видеће се то све више како се Едиција *Десет векова српске књижевности* буде употпуњавала, да је „отворен списак” аутора, односно књига примерен истраживању простора и времена српске књижевности. Ово се односи у првом реду на савремену књижевност, ону која је у настајању – дела и њихови аутори (иако понекад нестрпљиви) не чекају да им било која едиција додели почасно место. Што се тиче тзв.

средњовековне и предвуковске књижевне традиције у досад изашлим књигама – оне су битно превредноване, и обимом и савременим начином интерпретације.

Следи само овлашно представљање пет књига X кола, хролошким редоследом.

Књига 23. *Павле Соларић – Јован Дошеновић – Јован Пачић*. Душан Иванић приредио је књигу у којој су заступљена три песника: Павле Соларић, Јован Дошеновић и Јован Пачић, које обједињава, најпре ситуираност у времену: рођени су и стварали на прелому XVIII и XIX века. Па затим и ситуираност у простору: деловали су на западним и северним границама до којих је допирала српска књижевност, без упоришта у држави. Треба овоме додати и податак да су сва тројица полиглоте, те су у оквиру својих невеликих снага доприносили везама са књижевностима народа у чијем су окружењу живели. Иако пише о узајамним сусретима Павла Соларића, Јована Дошеновића и Јована Пачића, те о њиховим везама са Доситејем, Вуком и другима, Душан Иванић је у својим предговорима и у изборима из остварења у првом реду писао о стваралачкој индивидуалности три аутора. Павле Соларић у уводној студији представљен је као „Просвјетитељ, пјесник и научник”, у свим аспектима своје делатности. Посебну пажњу у овом предговору завређује узорна анализа тема и стилско-семантичких аспеката Соларићеве поезије. Место Јована Дошеновића у историји српске књижевности Душан Иванић сматра врло значајним, што је наговештено већ насловом предговора: „Претеча новије српске лирике”. Доказује се ова оцена анализом песама, посебно указивањем на ритмичко-метрички репертоар, изворе поетског језика и богатство жанрова у песничком опусу Јована Дошеновића. Позицију Јована Пачића у генерацији Соларића и Дошеновића Душан Иванић одређује овако: „Од њих обојице разликује се богатијим избором пјесничких облика из европске књижевне баштине, неупоредиво већим бројем пјесама... дужим вијеком и каснијим изласком у јавност”, а интерпретацију углавном заснива на чувеној студији Светозара Петровића.

Књига 27. *Јован Хаџић – Јован Суботић – Василије Суботић*. Зорица Несторовић имала је двоструко тежак задатак. Прво, да у једној књизи представи три аутора – Јована Хаџића, Јована Суботића и Василија Суботића. Друго, сва три аутора, ма колико њихови опуси били различити, делили су „искуство међе” или „искуство књижевне маргине”, како гласе наслови два предговора. Сасвим прозаично речено, требало је објаснити маргинализовани књижевноисторијски положај ова три аутора, а затим, интерпретацијом

и избором дела показати оно што је вредно у тим делима те заслужује да не буде заборављено. Ауторки припадају све похвале за уравнотежен однос према досад преовлађујућим проценама доприноса Јована Хаџића, Јована Суботића и Василија Суботића – тај однос није ни омаловажавајући према досадашњим оценама ни хвалоспевни према досегнутим вредностима. У избору из опуса три аутора наглашена је тежња да се представе сви жанрови, јер се само тако могло показати да су једнострано судови по којима се сврставају у Вукове противнике. Уза све похвале Зорици Несторовић на приређивању ове књиге, остаје ипак једно питање: да ли је Василије Суботић значајнији песник од брата му Јована? Да је одговор потврдан дало би се закључити по већем присуству песама Василија Суботића у овом избору.

Књига 37. *Лазар Комарчић – Пера Тодоровић*. Љиљана Костић представила је у једној књизи два аутора: Лазара Комарчића и Перу Тодоровића. Предговор „Лазар Комарчић – Од самоука до најплоднијег романсијера епохе реализма” – посвећен је анализи целокупног ауторовог опуса, који је раздeљен у три тематска круга: они у којима се преламају елементи романтизма и сентиментализма, они који су у проседеу реализма и они у којима су наговештена модернистичка струјања, а у избору Љиљана Костић определила се за роман *Један разорен ум* (од девет објављених), који припада врсти „наговештаја модернистичких струјања”. Књижевно дело Пера Тодоровића, каже ауторка предговора „Пера Тодоровић – противуречност једног живота и дела”, „обухвата мемоаре, дневнике, романе, путописе, књижевно-теоријске и књижевно-историјске текстове, преводе и публицистичке радове и испунило би преко тридесет томова”. Тежња да се у суженом простору представи разноликост и обимност опуса била је заводљива и завела је Љиљану Костић да мање пажње посвети литерарним одликама, тако да закључна оцена да се ради о једном од „најдаровитијих и најпродуктивнијих српских писаца у другој половини 19. века” остаје у погледу даровитости необразложена.

Књига 39. *Милован Глишић – Радоје Домановић*. Горан Максимовић приредио је у једној књизи дела Милована Глишића и Радоја Домановића, писаца који су, бар мањим делом свога опуса, познати и признати као део историје српске књижевности и школске лектире. У предговорима – „Село и град у књижевном дјелу Милована Ђ. Глишића” и „Сатирични свијет Радоја Домановића” – аутор овог избора определио се у првом реду да интерпретира тематско-мотивски слој ова два аутора. У приказивању руралног света у Глишићевим приповеткама издвојене су три „типолошко-жанровске цјелине: идилична слика сеоског свијета, хумористич-

но-сатирична слика сеоског свијета и фолклорно-фантастична слика сеоског свијета”, а у интерпретативним деловима уводне студије више је реч о тематизацији но о типским одликама жанра или наративним стратегијама. Не занемарујући тематско-мотивски слој Домановићевих приповедака, Горан Максимовић у својој уводној студији о овом писцу више пажње посвећује наративним стратегијама у остваривању сатиричних и/или хумористичних ефеката.

Овде се – из разумљивих разлога – прекида хронолошки след излагања.

Књига 115. *Знакови њоред њуџа* четврта је књига из опуса Иве Андрића у Едицији *Десет њекова српске књижевностџи* – све четири приредио је Славко Гордић. Књиге какви су *Знакови њоред њуџа* у српској књижевности једноставно – нема, а муке са писањем о њој почињу већ са одређењем врсте којој припада. Славко Гордић избегао је доследно, с разлогом и с правом, да именује ту врсту у своме предговору, али је заузврат дао сјајан синтетички опис (који ћу прочитати):

„*Знакови њоред њуџа*, с њихових безмало хиљаду и пет стотина записа, разноликих како обимом, тематиком, афективно-експресивном бојом, и тоналитетом тако и својим жанровско-поетичким статусом, који укључује, смењује и укршта рефлексивни и афористички увид, песму у прози, молитву, тужалку, мали оглед или расправу неретко полемичке интонације, одломак путописа, заматак приче или пак целу малу причу, сећања, ’снове и помисли’, слике, ’призоре и расположења’, те цитате и коментаре исписиване у сусретима с делима и судбинама писаца, уметника и мислилаца различитих епоха...”

У предговору – „О аутору као главном јунаку ’Знакова поред пута’” – Славко Гордић упозорава на три аспекта о којима треба водити рачуна приликом читања (додајмо и интерпретације) овог дела која су врло поучна за евентуалне друге читаоце и/или ауторе, а која се, нажалост, не могу овом приликом наводити но само препоручити. Следи затим приказ жанровско-поетичких, тематских и стилских својстава сваког од пет сегмената књиге, са фокусом на аутора као њеног главног јунака.

На крају, замолила бих овај цењени аудиторџум да ми као олакшавајућу околност за грехове овлашног приказа и прекорачења времена узме у обзир чињеницу да ми задатак јесте био да прикажем пет књига, али је у њима заступљено десет аутора.*

---

* Реч на промоцији Десетог кола Антологијске едиције *Десет њекова српске књижевностџи* Издавачког центра Матице српске, у Матици српској, у Новом Саду, 30. маја 2019. године.